ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
Теліпко Наталії Олександрівни
«Психологічні особливості інтуїції у процесі прийняття рішень»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 053 «Психологія»

Актуальність теми дисертації, зв'язок із науковими програмами, планами, темами. У дисертації «Психологічні особливості інтуїції у процесі прийняття рішень» розглядається важлива проблема психологічних інтуїції у процесі прийняття рішень в умовах невизначеності та ризику. Питання формування і використання інтуїції в управлінській діяльності набуло особливої значущості у зв'язку з викликами сучасності – зокрема, повномасштабним вторгненням рф в Україну, економічною нестабільністю, цифровою трансформацією організацій та швидкозмінним середовищем. В умовах швидких змін в економіці, технологіях і соціальних процесах, здатність швидко приймати рішення на основі інтуїтивного сприйняття реальності стає важливою складовою професійної діяльності, зокрема в управлінні, бізнесі, а також в особистісному житті.

Науковий інтерес до інтуїції як процесу прийняття рішень зростає, однак питання її психологічних особливостей залишаються недостатньо дослідженими. Існуючі психологічні підходи часто не враховують вплив інтуїції на різні рівні управлінської діяльності, а також не дають чітких уявлень про механізми взаємодії інтуїції з іншими чинниками (типами інтуїції, критичним мисленням, толерантністю до невизначеності, управлінськими вміннями, типами організаційної культури та ін.).

Таким чином, досліджувана в дисертації проблема має безпосередній зв'язок із пріоритетними напрямами наукових досліджень, практичними потребами управлінської психології та актуальними суспільними запитами в умовах трансформаційних процесів в Україні.

Важливим є те, що представлене дисертаційне дослідження виконане в межах наукових розробок комплексної науково-дослідної теми кафедри диференціальної і спеціальної психології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова і в контексті комплексної державної теми «Дослідження психологічного здоров'я особистості: саноцентричний підхід» (номер реєстрації 0122U000260).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність. Структура дисертаційної роботи Теліпко Н.О. характеризується логічністю та послідовністю, обумовлена завданнями та підпорядкована меті дослідження. Мета дослідження, яку окреслила дисертантка, повною мірою відображає сутність роботи та полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричному дослідженні особливостей інтуїції у процесі прийняття управлінських рішень.

Обґрунтованість наукових положень та висновків, викладених у дисертації Теліпко Н.О., підтверджується тим, що теоретико-методологічні позиції дослідження подано аргументовано і коректно. Чітко визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, які потрібно виконати для її досягнення. Методи дослідження, обрані авторкою, адекватні поставленим завданням та надають можливість їх системного вирішення. Надійність і вірогідність результатів дослідження цілком забезпечена методологічною обґрунтованістю вихідних положень, критичним аналізом стану досліджуваної проблеми, використанням авторкою широкої джерельної бази та комплексу взаємопов'язаних методів наукового пізнання, репрезентативністю вибірки, поєднанням кількісних та якісних методів аналізу даних дослідження.

Теоретична і практична значущість результатів дослідження полягає в поглибленні наукового розуміння інтуїції як багатовимірного психологічного феномену, що відіграє ключову роль у прийнятті управлінських рішень за умов невизначеності. У роботі уточнено уявлення про типи інтуїції (холістичну, інферентну, афективну), обґрунтовано їх

відмінності та механізми функціонування, а також розкрито взаємозв'язки інтуїції з критичним мисленням, толерантністю до невизначеності, емоційною стабільністю, стилем прийняття рішень і типом організаційної культури. Запропонований підхід до розвитку інтуїції в управлінській діяльності розширює уявлення про неї як динамічну психологічну здатність, що може розвиватися під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників.

Практична цінність дослідження полягає у можливості застосування результатів у діяльності менеджерів і організаційних психологів, зокрема у консультуванні, коучингу та професійному навчанні управлінців. Отримані дані є корисними для освітнього процесу у вищій школі та підготовки фахівців з управління, особливо в межах дисциплін психологічного профілю. Запропоновані методичні рекомендації сприяють формуванню інтуїтивної компетентності менеджерів відповідно до етапів управлінської кар'єри.

Наукова новизна отриманих результатів є чітко вираженою, обґрунтованою та полягає у тому, що визначені сутнісні психологічні особливості інтуїції у процесі прийняття рішень як багатоаспектного когнітивно-афективного феномену, що відзначається швидкістю, цілісністю, переважно несвідомою обробкою інформації та опорою на інтегрований досвід; запропоновано концепцію розвитку інтуїції саме у процесі прийняття управлінських рішень, в рамках якої інтуїція концептуалізована як динамічна управлінська компетентність, що інтегрує холістичний, інферентний та афективний типи інтуїтивних процесів та розвивається під впливом досвіду, особистісних ресурсів та організаційного контексту; виявлено комплекс психологічних детермінант розвитку інтуїції менеджерів, до якого входять особистісні якості (емоційна стійкість, відкритість досвіду), рівень розвитку критичного мислення, управлінські уміння, толерантність до невизначеності та тип організаційної культури; визначено специфіку впливу цих чинників залежно від рівня управлінської ієрархії (студенти-магістри, менеджери середньої ланки, топ-менеджери); розроблено 9 структурно-функціональних моделей, що візуалізують систему взаємозв'язків між різними типами інтуїції

(холістична, інферентна, афективна), їх предикторами (особистісні риси, критичне мислення, толерантність до невизначеності), модераторами (організаційна культура, досвід) та результатами управлінської діяльності на кожному з трьох досліджуваних рівнів управлінського досвіду.

Апробація результатів дисертації. Результати проведеного дослідження були представлені на науково-практичних конференціях різного рівня. Основні положення та висновки дисертаційної роботи знайшли відображення у 8 публікаціях, які повністю репрезентують її ключові результати, з них 3 статті опубліковано у фахових наукових виданнях з психології, включених до переліку МОН України, 5 публікацій – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Оцінка змісту дисертації, її завершення в цілому. Дисертаційну роботу викладено на 243 сторінках. Робота належно структурована і складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків та 1 додатку. Дослідження побудоване на достатній джерельній базі, що складає 262 найменування (з них – 155 джерел іноземними мовами). Науковий зміст, термінологія та стиль викладення результатів дослідження відповідає встановленим державним стандартам та вимогам.

Дисертаційна робота Теліпко Н.О. відзначається чіткістю і логічністю її виконання, як на етапі обґрунтування наукового апарату дослідження (визначенні актуальності теми, об'єкта, предмета, мети і завдань дослідження, презентації його методологічної бази і методів), так і при викладенні розділів дисертації та її висновків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його об'єкт, предмет та мету, викладено завдання та теоретико- методологічні основи, визначено наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, наведено дані про апробацію отриманих результатів, а також впровадження їх у практику.

У дисертації поставлені і реалізовані завдання щодо опрацювання теоретичних та методологічних принципів дослідження інтуїції у прийнятті

рішень і характеризування основних підходів до її вивчення та психологічних рис; розробки та обґрунтування концепції розвитку інтуїції у процесі прийняття рішень в обставинах невизначеності та розробки і обґрунтування комплексу психодіагностичних методик; виявлення обумовленості інтуїції чинниками особистісних якостей, критичного мислення, управлінських умінь, толерантності до невизначеності, організаційної культури з урахуванням управлінського рівня; визначення системи зв'язків різних типів інтуїції (холістичної, інферентної та афективної) на різних управлінських рівнях; розробки рекомендацій щодо розвитку інтуїтивного прийняття рішень у менеджерів по мірі здобуття їх управлінського досвіду. Реалізація зазначених завдань повною мірою описана в трьох розділах дисертації.

У першому розділі «Теоретико-методологічне основи дослідження інтуїції у процесі прийняття рішень» подано результати міждисциплінарного аналізу феномена інтуїції, що охоплює філософські, біологічні, нейробіологічні та психологічні аспекти. Розглянуто психологічні підходи до вивчення інтуїції в контексті прийняття рішень, зокрема управлінських. Авторкою показано, що інтуїція є складним когнітивно-афективним феноменом, що характеризується швидкістю, спонтанністю та цілісністю, базується на усвідомленому й неусвідомленому досвіді, внутрішньому відчутті та поєднується з раціональними методами пізнання. Інтуїтивне прийняття рішень розглядається як важливе доповнення до раціонального аналізу, яке забезпечує передбачення, творче прозріння та миттєве оцінювання ситуації. Аналіз інтуїції в управлінській діяльності засвідчив, що ефективні менеджери в умовах невизначеності поєднують аналітичне мислення з інтуїтивним, заснованим на неявному знанні. Інтуїція при цьому виконує важливу функцію на всіх етапах процесу прийняття управлінських рішень, сприяючи їх стратегічному характеру та адаптивності.

У другому розділі «Методологія та організація емпіричного дослідження інтуїції» подана концепція розвитку інтуїції у процесі прийняття рішень за умов невизначеності, описано вибірку, програму та розкрито методологічну

основу емпіричного дослідження психологічних особливостей інтуїції у процесі прийняття управлінських рішень. Дисертантка переконливо обґрунтовує усі складові методологічного та методичного апарату. Обрані методи дослідження є цілком адекватними змісту роботи.

Третій розділ «Емпіричне дослідження особливостей інтуїції у процесі прийняття управлінських рішень» присвячено аналізу емпіричних результатів, зокрема вивченню типів інтуїції (холістичної, інферентної, афективної), їх динаміки залежно від рівня управлінського досвіду, а також взаємозв'язку з такими змінними, як критичне мислення, емоційна стабільність, толерантність до невизначеності, стиль прийняття рішень, тип організаційної культури.

Значущим внеском є розробка 9 структурно-функціональних моделей, які демонструють, як змінюється структура інтуїтивної системи у представників різних рівнів управління: від ситуативної афективної інтуїції у студентів-магістрів до збалансованого інтегративного стилю у топ-менеджерів.

Підтверджено, що із зростанням управлінського рівня розвиваються стратегічне мислення, делегування повноважень, орієнтація на команду, планування та інші компетентності, які відіграють ключову роль у формуванні управлінської ефективності. Виявлено тенденцію до підвищення емоційної стійкості, зниження реактивної агресивності та формування гармонійного стилю взаємодії з підлеглими у міру накопичення управлінського досвіду. Встановлено, що організаційні культури, орієнтовані на згуртованість, гнучкість та інноваційність, сприяють розвитку всіх форм інтуїції.

Логічним завершенням дисертаційного дослідження є обґрунтовані висновки, що відповідають поставленим завданням та меті дослідження і роблять внесок у розробку теорії та практики психологічної науки.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Загалом дисертаційне дослідження виконано на високому науково-теоретичному рівні. Водночас, оскільки окремі його положення є дискусійними, слід зробити певні уточнення та рекомендації:

1. У дисертації запропоновано концепцію розвитку інтуїції як управлінської компетентності, однак це поняття, на наш погляд, потребує додаткового розмежування з суміжними термінами, зокрема з такими як «управлінський досвід» та «професійне чуття». Важливо показати, у чому полягає специфіка інтуїції як окремої функціональної здатності, яка не зводиться до досвіду, інсайту чи практичної кмітливості.

2. У дисертації підкреслюється значуща роль інтуїції у кризових ситуаціях, проте, на нашу думку, недостатньо розкрито, як саме змінюється роль інтуїції в умовах хронічного стресу чи тривалої нестабільності, таких як воєнні дії, економічна нестабільність тощо.

3. Дисертація містить цікаві відомості щодо впливу організаційної культури на розвиток інтуїції. На наш погляд, включення прикладів із реальних організаційних середовищ лише підсилило б роботу та сприяло б кращому розумінню можливостей практичного застосування отриманих результатів.

Проте, висловлені зауваження та пропозиції не впливають на загальну високу оцінку дисертацій, яка є зразком ретельного, змістового і ґрунтовно проведеного дослідження. Зроблені у роботі висновки становлять вагому наукову новизну і теоретичну цінність. Слід наголосити на самостійності дослідження, авторському формулюванні теоретичних засад роботи, оригінальності та винахідливості у розроблені поставлених завдань.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Дисертаційна робота Теліпко Наталії Олександрівни «Психологічні особливості інтуїції у процесі прийняття рішень» є завершеною науковою працею. За актуальністю, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням отриманих результатів, обґрунтованістю наукових висновків, їх достовірністю, якістю оформлення відповідає вимогам нормативних актів щодо дисертацій, зокрема, «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою

Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44 зі змінами внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 року та №502 від 19.05.2023 року, а її автор, Теліпко Наталія Олександрівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія».

Офіційний опонент:

завідувач кафедри сімейної та
спеціальної педагогіки і психології
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»,
кандидат психологічних наук, доцент **Олена БАБЧУК**